millises ametis oli 1848. a.-ni, mil nimetati riiginõukogu liikmeks. — G.-i ajal asuti vene valitsusvõimude poolt Baltimaade kavakindlamale ja aktiivsemale venestamisele. Selleks püüti kõige pealt laiendada vene keele tarvitamist ametiasutusis. Eriti aga püüti Liivimaal kohalikku talurahvast pöörda kreeka-katoliku usku. Kuna enne G.-i Balti kindr.-kub.-iks saamist oli selle usu aktiivne levitamine 1841. a. talurahva-rahutuste järel kodanliste võimude poolt Liivimaal tõkestatud, lasti see 1845. a. vabaks. Kartes kohaliku aadli ja luteriusu kirikuõpetajate teravamat opositsiooni ei pooldanud G. küll täies ulatuses kreeka-katoliku usu ägedaloomulist levitamist kohaliku talurahva seas, kuid soodustas seda siiski. Rahva tulundusliku viletsuse ja tema seisukorra paranemise lootuste kantud usuliikumises pöördus Liivimaal G.-i ajal üle 100 000 talupoja õigeusku, neist üle 60 000 selle kubermangu Eesti osas.

Чтенія въ Имп. Общ. исторіи и древн. Россійскихъ при Московскомъ Унив. 1871, кн. II (Смѣсь), lk. 97—137; (A. Buchholtz), Fünfzig Jahre russischer Verwaltung in d. Balt. Provinzen (1883), lk. 71—172; Брокг.-Эфр., Энц. Слов. IX (1893). *H. Kr.*

**GOLTZ, Gustav Adolph Joachim Rüdiger v. d.**, krahv, kindral, sünd. 8. XII 1865 ukj. Züllichaus, pärit vanast Preisi aadlisugukonnast. G. oli peale sõja-akadeemia lõpetamist kauemat aega teenistuses Saksa kindralstaabis, võttis rügemendi- ja brigaadikomandörina ilmasõjast lääne-väerinnal osa ja ülendati a. 1917 kindral-majoriks. A. 1918 määrati G. Danzigis organiseeritud Ostseedivision'i juhatajaks, kelle ca 10 000 meest admiral Maureri laevastik 3. IV 1918 Hangös Soome tõi; ühineti Mannerheimi Soome valgete vägedega ja piirati ümber ning hävitati Soome punaste peajõud. — Kui Saksamaa vaherahu teinud ja Riia enamlaste kätte langenud, olid liitlased sellega nõus, et Saksa väed oma idapiiri ees aitaksid enamlasi tagasi hoida. Saksa väeosade juhatajaks, kes Baltimaalt taganenud, jõudis kindral G. VI reservkorpuse ülemana 1. II 1919 Liibavi. Ta reorganiseeris väed, kaotas neist soldatite nõukogud ja alustas pealetungi, milles märtsikuu jooksul Vindavi, Tukkum ja Miitavi tagasi võeti. Tema väed koostusid vabatahtlikkudest: umbes 2000 meest Balti landeswehri ja 4000 meest »rauddivisjoni«, — esimene loeti Läti, teine Saksamaa teenistuses seisvaks. Mõlemaile koguti Saksamaalt lisa juurde. Peale selle töötasid G.-i ülemjuhatusel kolonel Ballodi 2000 lätlast ja vürst Lieveni 250 venelast. Ei Saksa ega liitlaste valitsused tahtnud esialgu Saksa vägesid kaugemale lasta; ka oli G.-il algusest peale hõõrumisi Läti Ulmanise valitsusega, kellele ta ei lubanud üle 2000 mehe väge formeerida. 21. II pöördus G.-i poole Balti landesraati Stokholmi saadik Heinrich v. Stryk (Voltvetist), teatades, et lätlased paberid kätte saanud riigipöörde kohta, mis tal kavatsusel. Ta pani G.-ile ette riigipööret teostada, Läti valitsus kukutada ja tsiviilvõim v. Stryki kätte anda, kes Baltimaadest iseseisva monarhia korraldaks. Kui käsk anti v. Stryki arreteerida, oli ta põgenenud. — Pärast läbirääkimisi Balti sakslaste ja Läti valitsuse vahel, mil puhul viimane nõus ei olnud maa-eraomandust garanteerima ja landeswehri põhiseadusesse üles võtma, kukutasid landeswehri osad 16. IV Ulmanise valitsuse ja moodustasid uue Läti valitsuse eesotsas pastor A. Needraga, kes Balti-saksa tingimused vastu võttis. Väega, mis üle 10 000 mehe ulatus, vallutas siis G. 22. V 1919 Riia. Riiast edasi liikudes põrkasid landeswehri osad kokku Eesti vägedega ja nende juures korraldatud Läti rügementidega, kes Põhja-Lätimaad punavägedest olid puhastamas. Kuna landeswehr kogu Lätit tahtis okupeerida, tekkis sõjaline tegevus, mis liitlaste vaheleastumisel seisma pandi. 10. ja 13. VI olid Võnnus vaherahu-läbirääkimised. Esimesel korral toetasid liitlaste esindajad Ameerika koloneli Greene'i mõjul sakslaste nõudmist; teiseks puhuks oli pärale jõudnud liitlaste sõjamissioonide üldjuhataja Inglise kindrali Goughi käsk, et landeswehr peab taganema. Käsu täitmisest loobudes ühendas G. landeswehri rauddiviisiga ja alustas 19. VI eestlaste vastu pealetungi, mis 22. VI Ronneburi-Võnnu-Lemsalu lahinguis murti. Ka Hinzenbergi ja Riia järvede positsioonidel ei läinud G.-il korda peatuda. Tema palve peale astus Ameerika sõjamissioon vahele ja tegi 3. VII vaherahu, mille põhjal G. Riiast lahkus ja Ulmanise valitsus jälle tegevusse võis astuda. Selle asemel et vaherahu tingimuste järele Saksa väed Lätimaalt ära viia, jäi G. Miitavisse ja lõi omale Needra Läti valitsuse asemele Vene lääne valitsuse seljatoeks. Selle vägede ülemjuhatajaks toodi gruusialane polkovnik Bermont, kes end vürst Avaloviks nimetas ja liidus Saksaga monarhistlikku Venemaad pidi üles ehitama. 8. X alustas Bermont uut pealetungi Riia vastu, kuid Eesti soomusrongide toetusel lõid lätlased ta tagasi ja ajasid Kuramaalt välja. — Saksamaale tagasi pöördunud, lahkus G. sõjateenistusest ning on viimastel aa. kirjutanud parempoolse »deutsch-völkische« voolu ajalehtedes, eriti Balti küsimustest.

Vrdl. R. v. d. Goltz, Meine Sendung in Finnland u. im Baltikum (1920). *E. L.*

**GORI**, vt. **TÕNISSON, G.**